

ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГЫН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ

Нэг.Хуулийн төсөл боловсруулах болсон үндэслэл, шаардлага

1.1.Хууль зүйн үндэслэл

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Монгол Улс дэлхийн эдийн засгийн хөгжлийн түгээмэл хандлага, өөрийн орны өвөрмөц онцлогт нийцсэн олон хэвшил бүхий эдийн засагтай байна” гэж, мөн зүйлийн 4 дэх хэсэгт “Төр нь үндэсний эдийн засгийн аюулгүй байдал, аж ахуйн бүх хэвшлийн болон хүн амын нийгмийн хөгжлийг хангах зорилгод нийцүүлэн эдийн засгийг зохицуулна” гэж тус тус заасан.

Улсын Их Хурлын 2010 оны 48 дугаар тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал”-ын 3.2-т “Эдийн засгийн аюулгүй байдал”-ын хүрээнд “Эдийн засгийн олон тулгуурт, оновчтой бүтэц бүхий, хөрөнгө оруулалтын тэнцвэртэй бодлого явуулах, эдийн засгийн өөрийгөө тэтгэх чадавхыг бүрдүүлж, эдийн засгийн бие даасан байдал, хэвийн үйл ажиллагааг хангах, үндэсний орлогыг бүрдүүлэх бодлого баримтална” гэж тусгасан.

Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор баталсан “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын Зорилго 4-т “Эдийн засгийн тогтвортой өсөлт иргэн бүрдээ хүрсэн, дундаж давхарга зонхилсон, ядуурал эрс буурсан, эдийн засгийн хөгжлийн бодлогын суурийг бүрдүүлж, дотоод хэрэгцээгээ өөрсдөө хангадаг, экспорт эрчимжсэн, хөрөнгө оруулалт, хуримтлалын чадавхаа бүрдүүлсэн, олон тулгуурт эдийн засагтай улс болно”, уг зорилгыг хэрэгжүүлэх I үе шат (2021-2030)-нд “1.гадаадын хөрөнгө оруулалтыг дэмжих нөхцөл бүрдсэн байна”, мөн “Хөрөнгө оруулалтын таатай орчныг бүрдүүлж, төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийг хөгжүүлсэн байна”, мөн ““Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын хүрээнд 2021-2030 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа”-ны 4.3.12-т “Гадаадын хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлж, зохицуулалтын орчныг сайжруулна” гэж тус тус заасан.

Улсын Их Хурлын 2020 оны 23 дугаар тогтоолоор баталсан “Монгол Улсыг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл”-ийн 5.2.3-т “гадаад хөрөнгө

оруулалт, худалдааг дэмжсэн төрийн зохицуулалтыг боловсронгуй болгож, нэг цонхны нэгдмэл бодлого хэрэгжүүлж хэвшинэ”, Улсын Их Хурлын 2020 оны 24 дүгээр тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийн 4.5.3-т “Гадаадын хөрөнгө оруулагчдын эрх ашгийг тууштай хамгаалж, дэд бүтэц, уул уурхай, эрчим хүч, хүнс, хөдөө аж ахуй, аялал жуулчлал зэрэг эдийн засгийн тэргүүлэх салбар, мега төслүүдэд гадаадын хөрөнгө оруулалт татах, хөнгөлөлттэй зээл, буцалтгүй тусламж авахад дэмжлэг үзүүлнэ” гэж заасан байна.

Улсын Их Хурлын 2021 оны 106 дугаар тогтоолоор баталсан “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ын 5 дугаар хавсралтад Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхээр тусгасан.

1.2.Практик шаардлага

Монгол Улсын эдийн засгийн өсөлт 2015 оноос хойш гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтын орох урсгалаас шууд хамаарч байна. Түүнчлэн дотоодын нийт бүтээгдэхүүний 75 орчим хувийг хувийн хэвшил бүрдүүлдэг ба хөдөө аж ахуй, боловсруулах, барилга, худалдаа зэрэг салбарын үйлдвэрлэлийг хувийн хэвшил дангаар бүрдүүлж байна.

Монгол Улсад 1990-2022 оны байдлаар нийт 39.7 тэрбум ам.долларын гадаадын хөрөнгө оруулалт орж ирснээс 72 хувь нь уул уурхайн олборлолт 11 хувь нь худалдаа, үйлчилгээний салбарт хийгдсэн бол бусад салбарууд нийлээд 17 хувийг эзэлж байгаа нь гадаадын хөрөнгө оруулалт төрөлжихгүй, зөвхөн нэг салбарт харьцангуй ихээр төвлөрч байна. Оюутолгой төслийн уул уурхайн олборлолт, бүтээн байгуулалттай холбоотойгоор Монгол Улсад орж ирэх гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт 2011 оноос эрс нэмэгдэж, сүүлийн 10 жилийн дунджаар гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтын 50 орчим хувийг “Оюутолгой” ХХК дангаар бүрдүүлж байна.

Монгол Улсын хэмжээнд 2023 оны 1 дүгээр улирлын байдлаар хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлд нийт 246.8 мянган аж ахуйн нэгж бүртгэлтэй байгаагаас гадаадын хөрөнгө оруулалттай 9,350 аж ахуйн нэгж үйл ажиллагаа явуулж байна. Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлд 1990-2023 онд нийт 14,836 гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгж бүртгэгдсэнээс 5486 аж ахуйн нэгж татан буугдсан байна. Эдгээр аж ахуйн нэгжийн 33 хувь нь 2010-2022 онд татан буугдсан байна.

Сүүлийн 3 жилийн дунджаар аж ахуйн нэгжийн төлсөн нийт татварын 23 хувийг буюу 2.63 их наяд төгрөгийг гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгж бүрдүүлсэн бол 2022 онд 16 хувь буюу 2.4 их наяд болж буурсан байна.

Түүнчлэн аж ахуйн нэгжийг гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалтын хэлбэрээр ялгаварласан, үйл ажиллагаа явуулахыг хориглосон, хязгаарласан зохицуулалт болон төрийн үйлчилгээ үзүүлэхэд тавигдах шаардлага, хүсэлтээ шийдвэрлүүлэх

хугацаа, төлбөр хураамжийг ялгамжтай тогтоосноос шалтгаалан гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгжүүд хараат болон охин компани, компанийн нэгдлийг байгуулж байгаа нь гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтыг бодит үр өгөөжийг тодорхойлох, хөрөнгө оруулалтын нэгдсэн бодлогыг тодорхойлоход хүндрэлтэй байна.

Монгол Улсын хувьд хөрөнгө оруулалтын орчныг сайжруулах, хөрөнгө оруулагчийг зах зээлийн судалгаа, мэдээллээр хангах замаар хөрөнгө оруулалт татах, шинээр хөрөнгө оруулалт орж ирэх үеийн бүртгэл, тусгай зөвшөөрөл авах үйл ажиллагааг сайжруулж, хөрөнгө оруулалтын үе шатад тогтвортой байдлыг хангах, үйл ажиллагаа шуурхай явуулах нөхцөлөөр хангах, хөрөнгө оруулагчийн хууль ёсны эрх, ашиг сонирхлыг хамгаалах, гомдол маргаан шийдвэрлүүлэх тогтолцоог бүрдүүлэх шаардлагатай байна.

Хөрөнгө оруулалтын үйл ажиллагаа нь эдийн засгийн бүх салбар, үйл ажиллагааг хамарсан өргөн хүрээний асуудал тул хөрөнгө оруулалтын бодлого, хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг улс, салбар, салбар хооронд болон бүс, орон нутгийн түвшинд уялдуулан зохицуулах, хөрөнгө оруулалтыг дэмжих чиглэлээр төрийн байгууллагын уялдаа холбоог хангах шаардлагатай байна.

Улсын Их Хурлаас 2013 онд Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийг баталснаас хойш нийт 11 удаа нэмэлт, өөрчлөлт орсон бөгөөд дийлэнх өөрчлөлт нь бусад хуулийг дагалдаж нэмэлт, өөрчлөлт орсон тул хуулиар зохицуулж буй зарим төрлийн харилцааг тодруулах, хууль хоорондын уялдааг сайжруулах хэрэгцээ, шаардлага үүсээд байна.

Иймд гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх замаар эдийн засгийн өсөлтийг дэмжих, хөрөнгө оруулалтын орчинд тулгамдаж буй асуудлыг шийдвэрлэх зорилгоор Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 25 дугаар зүйлд заасны дагуу Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулна.

Хоёр.Хуулийн зорилго, ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Хуулийн төслийн зорилго нь Монгол Улсын эдийн засгийн хөгжлийг хөрөнгө оруулалтад түшиглэн дэмжих, Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт хөрөнгө оруулагчийн хууль ёсны эрх, ашиг сонирхлыг хамгаалах, хөрөнгө оруулалтын баталгааг тогтоох, хөрөнгө оруулагчид татварын болон татварын бус дэмжлэг үзүүлэх, хөрөнгө оруулагчийн эрх, үүргийг тодорхойлох, хөрөнгө оруулалтыг хадгалах, хамгаалах талаар төрийн байгууллагын эрх, үүргийг тогтоохтой холбогдсон харилцааг зохицуулах юм.

Хөрөнгө оруулалтын тухай хуульд зарчмын шинжтэй нэмэлт, өөрчлөлтүүд хийгдэж, нийт заалтын 50-аас дээш хувьд нь нэмэлт, өөрчлөлт орохоор байх тул

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 25 дугаар зүйлийн 25.1.1, 25.1.2-г тус тус заасны дагуу хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулна.

Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд хөрөнгө оруулагчийн хууль ёсны баталгааг хангах, хөрөнгө оруулалтын үйл ажиллагааг тасралтгүй хэвийн явуулахтай холбоотой дараах зохицуулалтыг шинээр тусгана. Үүнд:

-Хөрөнгө оруулалтын хамгаалалтын тогтолцоог бүрдүүлэх, хөрөнгө оруулагчийн эрх ашгийг хамгаалах зорилгоор төрийн байгууллага, албан тушаалтны үйлдэл, эс үйлдэхүйн улмаас хууль ёсны ашиг, сонирхол нь зөрчигдсэн гэж үзвэл гомдол гаргах эрхийг баталгаажуулж, гомдлыг хүлээн авч, шийдвэрлэх талаар тодорхой зохицуулалт оруулж олон улсын сайн туршлагыг нэвтрүүлнэ.

-Хуулийн төсөлд шинээр хөрөнгө оруулалтын талаарх Засгийн газар, хөрөнгө оруулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв болон төрийн захиргааны байгууллага, төрийн бусад байгууллага, нутгийн захиргааны болон нутгийн өөрөө удирдах байгууллага, Дипломат төлөөлөгчийн газрын эрх үүргийг тусган төрийн байгууллагын хоорондын нэгдсэн уялдааг хангах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

-Одоогийн Хөрөнгө оруулалтын тухай хуульд хөрөнгө оруулалтын гэрээ байгуулах, тогтворжуулах гэрчилгээ олгохоор тусгагдсан бол хуулийн төсөлд хөрөнгө оруулалтаа хийж буй эсэхэд хяналт тавих зохицуулалтыг тусгаж, хөрөнгө оруулагчид хөрөнгө оруулалтаа хэвийн явуулахад зөвлөмж, чиглэл өгөх зохицуулалтыг тусгана.

-Хөрөнгө оруулагч болон хөрөнгө оруулахаар сонирхож буй аж ахуйн нэгжүүдэд зориулсан хөрөнгө оруулалтын орчин, хууль, эрх зүйн сурталчилгаа, мэдээллийг нэг цонхоор хүргэх, хөрөнгө оруулалт татах төслүүдийг бэлтгэх, бэхжүүлэх үүрэг бүхий төрийн захиргааны байгууллагын чиг үүргийг нарийвчлан тусгаж, хөрөнгө оруулагчдад зөвлөх, дэмжих болон бусад холбогдох үйлчилгээ үзүүлэх эрх зүйн орчныг бүрдүүлнэ.

-Хөрөнгө оруулалтын тухай хуульд нэр томъёоны тодорхойлолтыг оновчтой, ойлгомжтой болгож, хөрөнгө оруулалтын баталгаа, хөрөнгө оруулалтын хэлбэр, хөрөнгө оруулагчийн эрх, үүрэг, нарийвчлан зохицуулалт хийх шаардлагатай хэм хэмжээний актын батлах эрхийг тодорхойлж, хуулийг нэг мөр хэрэгжүүлэх боломжийг бүрдүүлнэ.

-Хөрөнгө оруулагчдыг дэмжих, хөрөнгө оруулалтын үйл ажиллагаагаа тасралтгүй, хэвийн явуулах нөхцөлийг бүрдүүлэх зохицуулалтыг тусгана.

Гурав.Хууль батлагдсаны дараа үүсэж болох эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн үр дагавар, тэдгээрийг шийдвэрлэх талаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний санал

Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл батлагдсанаар эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн хувьд дараах үр дүн гарна. Үүнд:

1. Хөрөнгө оруулалтын таатай орчин бүрдэж, гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт татах, дахин хөрөнгө оруулалтыг идэвхжүүлэх, хөрөнгийн урсгалыг нэмэгдүүлэх, эдийн засгийн тогтвортой өсөлтийг хангах нөхцөл бүрдэнэ.

2. Эдийн засгийг төрөлжүүлж, үйлдвэрлэлийг дэмжих, нэмүү өртөг шингэсэн бүтээгдэхүүний экспортыг нэмэгдүүлэх, гадаад худалдааг өргөжүүлэх, дэвшилтэд техник технологи, ноу-хау нэвтэрснээр бараа бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний чанар сайжирч, инновацыг дэмжих замаар Монгол Улсын өрсөлдөх чадвар дээшилнэ.

3. Тогтвортой ажлын байр бий болж, шинэ мэдлэг, ур чадварыг эзэмшүүлж, ажиллах хүчний оролцоо, хөдөлмөр эрхлэлт нэмэгдэж, дундаж цалингийн хэмжээ болон өрхийн орлого нэмэгдэнэ.

4. Хөрөнгө оруулалтад тулгуурлан дэд бүтцийн салбарын бүтээн байгуулалт нэмэгдэж, тээвэр, логистикийн зардал буурах, ханган нийлүүлэлтийн сүлжээний үр ашиг нэмэгдэх, улмаар шинээр хөрөнгө оруулалт татах боломжийг бий болгоно.

5. Хөрөнгө оруулалт нэмэгдсэнээр татварын бааз суурь тэлж, төсвийн орлого нэмэгдэн улс болон орон нутгийн хөгжлийг хурдасгаж, төрийн үйлчилгээний чанар хүртээмжийн сайжруулахад дэмжлэг үзүүлнэ.

Дөрөв. Хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ болон бусад хуультай хэрхэн уялдах, хуулийг хэрэгжүүлэхэд шинээр боловсруулах, хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болсонд тооцох тухай хуулийн талаарх санал

Хуулийн төслийг Монгол Улсын Үндсэн хууль болон бусад хуульд нийцүүлэн боловсруулах бөгөөд хуулийн төсөлтэй холбогдуулан Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай, Газрын тухай, Улсын тэмдэгтийн хураамжийн тухай, Гадаадын иргэний эрх зүйн байдлын тухай, Зөрчлийн тухай, Цөмийн энергийн тухай, Төрийн хяналт шалгалтын тухай, Зөвшөөрлийн тухай, Аудитын тухай, Хөрөнгийн үнэлгээний тухай, Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай, Усны тухай, Байгалийн ургамлын тухай, Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хууль болон бусад холбогдох хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг хамтад нь боловсруулна.